

## PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK  
časopis za kulturnu historiju

Broj 46, godina XXIII  
novembar, 2018. [str. 137-139]

© Monos 2018

# Maria Pia Pedani, *The Ottoman- Venetian Border (15th-18th Centuries)*

Venecija: Ca'Foscari, 2017.

U ožujku 2017. godine u Veneciji u izdanju Edizioni Ca'Foscari izašla je knjiga *The Ottoman-Venetian Border (15th-18th Centuries)* autorice Marie Pia Pedani u prijevodu Mariaterese Sala. Knjiga je za razliku od izvornika na talijanskom jeziku, izdana u digitalnom formatu. Autorica se temom kršćansko-muslimanskih mirovnih pregovora bavila od sredine devedesetih godina 20. stoljeća. Napisala je nekoliko članaka sve dok 2002. godine nije izdala knjigu o osmansko-mletačkoj granici koja je bila na talijanskom jeziku te je osmanolozima zbog nepoznavanja jezika bila većinom nedostupna.

Prošle godine napokon je u digitalnom obliku došla na engleskom jeziku (dostupno na <http://edizionica-foscari.unive.it/en/edizioni/libri/978-88-6969-138-6/>). Autorica se nastavila baviti tematikom te joj je 2012. godine izašla knjiga *Venezia porta d'Oriente* (Venecija vrata Orijenta).

Knjiga je podijeljena u sedam poglavlja: *The Words* (9-10), *The Frontier* (11-26), *Land Borders* (49-68), *Living along the Border* (69-82), *Sea Borders* (83-100), *Beyond the Marks* (101-110), *In Search of an Identity* (11-128).

U prvom poglavlju autorica pojašnjava razlike između europskog i osmanskog shvaćanja pojmova granice. Obradeni su povijesni pojmovi *frontier*, *tagr*, *limes*, *munasafa*, *dar al-sulh*, *border*, *hadd*, *snur*, *hudud*, *gazw*, *gaza*, *Militärgrenze*. U drugom poglavlju autorica se bavi mirovnim sporazumima koji su formirali granicu, stanovništvom koje živi s obje strane graničnih prijelaza. Turci i Mlečani su osim na kopnu dodira i razgraničenja imali i na moru. Objema stranama probleme su stvarali gusari i pirati. Suradnja uprava dvaju država je bila posebno važna u pograničnim područjima posebice u slučajevima uzurpiranja teritorija u obliku razbojstava.

Žalbe su upućivane s jedne i druge strane, a iz arhivskih dokumenata je vidljivo da su i Mlečani i Osmanlije ulagali veliki trud oko rješavanja nastalih sporova.

Treće poglavlje ponajprije utvrđuje način određivanja kopnene granice te pobliže opisuje nastanak prakse. U blizini linija razgraničenja i Mlečani i Osmanlije gradili su vojne utvrde. Neki dijelovi teritorija su bili predmet spora dvaju država te su česte bile tužbe i protesti radi uzurpiranja teritorija. Rijeke i planine su prirodne granice koje nije bilo lako preći te su se kao takve nametnule i kao državne granice. U promatranom vremenskom periodu nije postojao jedinstveni mjerni sustav za duljinu te su Mlečani i Osmanlije u svojim jedinicama obračunavali udaljenosti. Za vrijeme pregovora o granici diplomati Mletačke Republike i Osmanskog Carstva međusobno su se darivali i družili. U ovom dijelu posebno je obrađeno područje Tromeđe, graničnog dodira Mletačke Republike, Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije. *Living along the border* je poglavlje u kojem su opisani svi elementi života uz granicu (društveni odnosi, trgovina, povreda granice, nasilje). Peto poglavlje bavi se nadzorom nad morskim teritorijem te ondašnjom mediteranskom geopolitikom. Tijekom mirovnih pregovora u Srijemskim Karlovcima nadzoru nad morskim putevima dana je velika pažnja. Najvažnija pomorska ruta Osmanskog carstva bila je Istanbul-Aleksandrija te se osvajanja Krete i Cipra kao najistočnijih mletačkih uporišta mogu gledati kao osiguranje ove rute. More je osim trgovine važno i kod još jedna gospodarske grane: ribarstva. Postojao je problem kod implementacije postojanja morske granice kod običnih osmanskih građana posebice u sjevernoj Africi. Iduće poglavlje govori o razlici između Turaka i Osmanlija te općeprihvaćenom osmanskim nazivu za Europljane- Franci.

Sedmi dio govori o identitetu. U stranim zemljama boravili su veleposlanici, diplomati i trgovci. Svima njima je pogranično područje

bilo mjesto gdje su živjeli. Bilo je bjegunaca pred zakonom, ali i odbjeglih robova koji su čekali povoljan trenutak za prelazak u drugu državu u kojoj su mogli biti slobodni. Putnici nisu trebali imati isprave kojima bi dokazivali svoj identitet. Porta je za svoje službenike izdavala isprave u kojima pisalo samo ime i svrha putovanja, bez fizičkog opisa putnika. Bolest ne poznaje granice koje odrede ljudi te se širi bez pitanja. Karantene su postale nužnost, a prva je otvorena u Dubrovniku.

Kada prosječni povjesničar s naših prostora uzme knjigu s naslovom o mletačko-osmanskoj granici očekuje pregršt informacija o razgraničenjima ove dvije države na Balkanu, posebice nakon Velikog rata za oslobođenje i mira u Srijemskim Karlovcima. Međutim ova knjiga uranja u dublju analizu funkcioniranja i razgraničavanja obaju država. Bavi se cjelokupnom crtom razgraničenja s posebnim osvrtom na morsku granicu. Vremenski period koji je obuhvaćen je također vrlo velik.

Autorica je u knjizi obradila razvoj granice i graničnih odnosa dvaju svjetskih velesila – Mletačke Republike i Osmanskog carstva od 15. do 18. stoljeća. Višestoljetna međusobna ratovanja, obostrana težnja za teritorijalnom ekspanzijom i ekonomskom premoći, drukčije shvaćanje pojma granice, posve drukčiji načini razmišljanja sudarali su se na *međi* Osmanskog Carstva i Mletačke Republike. Unatoč neprijateljstvu, nepovjerenju i strahu od onoga drugoga došlo je do međusobnog kulturnog obogaćivanja te razmjena ideja. Osmanlije su nakon dugog niza godina ekspanzije prihvatili ideju teritorijalne ograničenosti i postojanja kršćanske, nevjerničke, države kojoj se priznaje pravo na postojanje i s kojom se pregovara i trguje. U knjizi je detaljno opisana promjena osmanskog shvaćanja pojma granice, koji isprva granicu vidi kao nešto nedefinirano, za razliku od Europljana koji imaju precizno definiranu crtu koja odvaja dvije nezavisne države. U historiografiji je dugo vremena promicana

ideja da su Osmanlije prihvatile zapadnjačko gledanje na granicu tek nakon Karlovačkog mira 1699. godine. U knjizi je autorica na sustavan način oborila ovu tezu te je prihvatila moderne turske povjesničare koji su se odmakli od tradicionalnih pogleda na ovaj dio osmanske povijesti. Osmansko carstvo je prihvatilo zapadnjački mentalitet kod kopnenih granica, a Europljani su na more počeli gledati iz osmanske perspektive. Prije toga su smatrali javnim dobrom na kojem ne mogu odrediti granice što ima korijene u rimskom razgraničavanju.

Nedostatak knjige je što su neke teme ne-logično obrađene u više nepovezanih poglavlja. U drugom poglavlju autorica se počinje baviti morskom granicom te gusarenjem, a u četvrtom tu temu obrađuje posebno. U trećem poglavlju u jednom potpoglavlju bavi se diplomatima te njihovim međusobnim kontaktima, a u sedmom poglavlju opet im po-

svećuje jedan cijeli dio. Valja imati na umu da je knjiga nastala sintezom više članaka koje je autorica pisala tijekom godina te u nekim dijelovima nije uspjela ostvariti logički slijed koji bi vodio čitatelja. Ostvarivanje sljedivosti teksta nije bio jednostavan zadatak zbog širine tema koje je autorica obradila.

Granica Republike sv. Marka i Osmanskog Carstva bila je više od demarkacijske linije. Bilo je to mjesto dodira dvaju svjetova, spoja istoka i zapada, islama i kršćanstva. Fluktuacija ljudi, robe i ideja preko *međe* bila je vrlo živa i stalna, iako ponekad poremećena u vremenima rata. Venecija i Carigrad bili su udaljeni od mletačko-osmanske granice, te daleko od sudbine običnih ljudi, kojima su od Mletaka i Stambola, bili bliži susjedi s *druge strane* s kojima su često dijelili dobro i zlo.

Ivo Mišur